

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV  
VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied

# 19. slovenská onomastická konferencia

Bratislava  
28. – 30. apríla 2014

Zborník referátov



- © Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV
- © Katarína Balleková, Tomáš Bánik, Ján Bauko, Júlia Behýlová, Mária Beláková, Inge Bily, Jaroslav David, Izabela Domaciuk-Czarny, Zuzana Drábeková, Miroslav Dudok, Henryk Duszyński-Karabasz, Adriana Ferenčíková, Dušan Fičor, Artur Gałkowski, Lenka Garančovská, Renata Gliwa, Juraj Glovňa, Andrea Goóťšová, Halszka Górny, Siniša Habijanec, Milan Harvalík, Juraj Hladký, Imrich Horňanský, Mária Imrichová, Michaela Kajanová, Miroslav Kazík, Martina Kojetínová, Наталія Колесник, Алєг Копач, Віра Котович, Ľubor Králik, Jaromír Krško, Małgorzata Kułakowska, Ewa Majewska, Milan Majtán, Anna Makišová, Anna Marićová, Agnieszka Myszká, Pavol Odaloš, Ewa Oronowicz-Kida, Svitlana Pachomova, Jana Pleskalová, Ivor Ripka, Gabriel Rožai, Małgorzata Rutkiewicz-Hanczewska, Aleksandra Rzepkowska, Людвиг Селимски, Jana Skladaná, Miloslav Smatana, Marcela Szczerbová, Александр Шапошников, Іванна Шоля, Marta Šimečková, Rudolf Šrámek, Pavel Štěpán, Piotr Tomasik, Šamuela Tomasik, Silvo Torkar, Jana Marie Tušková, Zuzana Týrová, David Vaculík, Iveta Valentová, Jana Wachtarczyková, Wojciech Włoskowicz, Ewa Wolnicz-Pawłowska, Jiří Zeman, Andrej Závodný, Pavol Žigo

#### RECENZENTI

Prof. PhDr. Pavol Žigo, CSc.  
Doc. PhDr. Elena Krasnovská, CSc.

#### EDITORKA

Mgr. Iveta Valentová, PhD.

KONZULTÁCIE A JAZYKOVÉ KOREKTÚRY: Prof. nadzw. dr hab. Artur Gałkowski,  
Dr Renata Gliwa, PhDr. Milan Harvalík, Ph.D., PhDr. Ľubor Králik, CSc., PhDr. Anna Šebestová



VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied  
Bratislava 2015

ISBN 978-80-224-1426-5

Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV, Bratislava  
VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava

# **19. slovenská onomastická konferencia**

**Bratislava 28. – 30. apríla 2014**

Zborník referátov je zostavený z príspevkov, ktoré odzneli na 19. slovenskej onomastickej konferencii, venovanej PhDr. Milanovi Majtánovi, DrSc., pri príležitosti jeho vzácneho životného jubilea. Okrem účastníkov konferencie do zborníka prispeli aj ďalší autori, ktorí si takto uctili významnú osobnosť slovenskej onomastiky, historickej jazykovedy, dialektológie a lexikológie.

19. slovenskú onomastickú konferenciu organizačne pripravili:  
Jazykovedný ústav Ľudovíta Štúra SAV  
Slovenská jazykovedná spoločnosť pri JÚĽŠ SAV  
Medzinárodná komisia pre slovanskú onomastiku  
pri Medzinárodnom komitáte slavistov  
Slovenská onomastická komisia pri JÚĽŠ SAV

Bratislava 2015

## Obsah

Úvodné slovo Pavol Žigo .....	9
Wyzwania XIX Słowackiej Konferencji Onomastycznej Artur Gałkowski.....	11
Zdravica PhDr. Milanovi Majtánovi, DrSc., pri príležitosti životného jubilea Dušan Fičor.....	14
Zdravica PhDr. Milanovi Majtánovi, DrSc., pri príležitosti životného jubilea a uvedenie publikácie Zo studnice rodnej reči 2 do života Katarína Balleková – Miloslav Smatana – Adriana Ferencíková .....	17
IVETA VALENTOVÁ: Päťdesiat rokov od založenia Slovenskej onomastickej komisie (Minulosť, súčasnosť a perspektívy) .....	20
EWA WOLNICZ-PAWŁOWSKA: Polsko-słowackie kontakty naukowe w dziedzinie onomastyki .....	31
<b>I. Všeobecné otázky onomastiky</b>	
RUDOLF ŠRÁMEK: Propriální sféra jazyka a hranice vlastních jmen .....	46
ARTUR GAŁKOWSKI: Nazwa i obiekt w onomastyce .....	55
MALGORZATA RUTKIEWICZ-HANCZEWSKA: Mózg a nazwy własne.....	63
MIROSLAV DUDOK: Z chorvátskej a srbskej propriálnej lexiky na Slovensku .....	72
ĽUBOR KRÁLIK: Od propria k apelatívu: lat. <i>Corydon</i> > slk. <i>koridon</i> , <i>koridoň</i> .....	77
JAROMÍR KRŠKO: Soták – apelatívum či proprium? Alebo o onymickej stránke skupinových názvov .....	83
<b>II. Antroponymia</b>	
MILAN MAJTÁN: Priezvisko ako kultúrny fenomén.....	90
SVITLANA PACHOMOVÁ: Pohanské tradície rodinných mien v starej slovanskej antroponymii .....	97
JANA PLESKALOVÁ: K periodizaci vývoje antroponym .....	105
ADRIANA FERENČIKOVÁ: Slovtvorné typy rodinných mien v slovenských nárečiach z jazykozemepisného aspektu .....	109
ANNA MARIČOVÁ: Priezviská ako živé mená staropazovských Slovákov.....	118
ЛЮДВИГ СЕЛИМСКИ: Български фамилни имена от етнонимите ‘грузинец’, ‘унгарец’ и ‘евреин’ .....	127
ZUZANA TÝROVÁ: Rodné mená vojvodinských Slovákov (na príklade Pivnice) .....	138
JÁN BAUKO: Rodné mená na Slovensku v 21. storočí .....	143
EWA MAJEWSKA: Imiona ze Starego i Nowego Testamentu w Niemczech i Niderlandach w 19. wieku.....	153
MIROSLAV KAZÍK: Mená z cirkevného prostredia.....	161
HENRYK DUSZYŃSKI-KARABASZ: Imiona uczniów Włocławskiego Gimnazjum Męskiego z lat 1913 – 1914... 169	
LENKA GARANČOVSKÁ: Antroponymá v kontexte Slovákov v Rumunsku.....	177
ІВАННА ШОЛЯ: Жіночий іменник міста Ужгорода другої половини ХХ століття.....	186
RENATA GLIWA: Przezwiska mieszkańców Dereźni .....	191
MARCELA SZCZERBOVÁ: Živé osobné mená v slovensko-poľskom jazykovom pomedzí z jazykového hľadiska. 200	
ANNA MAKIŠOVÁ: Miestne názvy a obyvateľské mená vo Vojvodine.....	206
TOMÁŠ BÁNIK: Tvorenie a spoločenský status internetových mien a nickov.....	213
<b>III. Toponymia</b>	
SINIŠA HABIJANEC: Fonologická interpretácia oronyma <i>Oztro</i> z r. 1240 .....	222
IMRICH HORŇANSKÝ: O jednom prípade toponyma ako predmete medzinárodného súdneho sporu .....	229
MICHAELA KAJANOVÁ: K problematike miestnych názvov v diele S. Timona <i>Purpura Pannonica</i> .....	238
JURAJ HLADKÝ: Historické etnické vzťahy v ojkonymii a hydronymii Žitného ostrova.....	243
ANDREJ ZÁVODNÝ: Prekrývanie prvkov pohanstva v staršej ojkonymii západného Slovenska .....	254
JANA SKLADANÁ: Pôvod názvu <i>Zvolenská Slatina</i> .....	263
MARTA ŠIMEČKOVÁ: Oikonyma jako prostředek pro poznání historického vývoje češtiny (aneb k výzkumu ná- slovného <i>ou-</i> ).....	267
JANA MARIE TUŠKOVÁ: Variantnost v deklinaci cizích oikonym (na příkladech G sg. maskulin).....	272
MILAN HARVALÍK: Místo endonym a exonym v toponymickém systému češtiny .....	286

JIRÍ ZEMAN: Funkce exonym v mediální komunikaci.....	292
WOJCIECH WŁOSKOWICZ: Toponimia Huculszczyzny na austro-węgierskich i polskich mapach topograficznych (od poł. XIX w. do 1939 roku).....	298
ВІРА КОТОВИЧ: Явище полімотивації ойконімів.....	308
INGE BILY: Zur Untersuchung von Ortsnamen (Siedlungsnamen) im Osten Deutschlands: Desiderata und Aufgaben.....	315
АЛЕГ КОПАЧ: Праблема стандартызацыі геаграфічных назваў: практыка Беларусі ў кантэксте сусветнага вопыту.....	322
SILVO TORKAR: Slovenskie ойконимы от средневековья до 20 столетия. Спонтанность и идеология в процессе переименования .....	331
PAVEL ŠTĚPÁN: Vybrané kompozitní struktury v anoikonymii Čech .....	337
GABRIEL ROŽAI: Odras nárečovej lexiky slovenského a inojazyčného pôvodu v toponymii severozápadnej časti Slanskej doliny v Gemeri .....	344
IVOR ŘIPKA: Hydronymá v <i>Slovanských starožitnostiach</i> Pavla Jozefa Šafárika .....	353
АЛЕКСАНДР ШАПОШНИКОВ: Слав. вагрь ~ лит. <i>vingris</i> ( <i>upės</i> ) ~ скиф. ѱγρις – гидронимическая изоглосса исключительной важности.....	358
ANDREA GOOŤŠOVÁ: Motivačné činitele hydroným v povodí Hornádu (po sútok Torysy) .....	365
MÁRIA BELÁKOVÁ: O daktorých hydronymách z povodia Malého Dunaja (*Plazov, Čeklís, *Červie jazero).....	372
JAROSLAV DAVID: Pestré vrstvy – stratifikace toponymie města.....	379
DAVID VACULÍK: Současné tendence v moravské a slezské urbanonymii.....	386
MARTINA KOJETÍNOVÁ: Urbanonymické systémy v Praze v období 1948 – 1989 .....	396
EWA ORONOWICZ-KIDA: Oficjalne nazwy wiejskich ulic jako znaki językowe (na przykładzie nazw funkcjonujących w województwie podkarpackim) .....	401
AGNIESZKA MYSZKA: Obraz miasta galicyjskiego w świetle urbanonimów (na przykładzie Rzeszowa) .....	408
<b>IV. Literárna onymia</b>	
JURAJ GLOVNÁ: Vlastné mená vo vtipe .....	420
ZUZANA DRÁBEKOVÁ: „Krajina mien” v knihách o Muminovcoch autorky Tove Jansson .....	424
HALSZKA GÓRNY: Funkcjonalność warstwy nazewniczej w literaturze dokumentu osobistego XIX wieku....	434
НАТАЛІЯ КОЛЕСНИК: Сакральний народнопісенний онімопростір як один із необхідних елементів національної системи фольклоронімів: склад, структура, основні характеристики.....	440
IZABELA DOMACIUK-CZARNY: Onimia w fantastycznym świecie <i>Sagi o Czarokrączy</i> Artura Baniewicza.....	452
<b>V. Chrématonymia</b>	
PAVOL OĐALOŠ: Modelovanie a modely chrématoným.....	464
MÁRIA IMRICHOVÁ: Propriálna charakteristika právnych komunikátov a ich ortografická signalizácia .....	473
JANA WACHTARCZYKOVÁ: Socionymá – pomenovania spoločenských skupín (na príklade názvov občianskych združení a súťažných dvojíc).....	478
MAŁGORZATA KULAKOWSKA: Nazwy związków, stowarzyszeń i partii. Antroponimy zbiorowe czy chrematonimy? .....	498
PIOTR TOMASIK: Imiona pojazdów komunikacji miejskiej w Czechach .....	506
SAMUELA TOMASIK: Łza z policzka Indii, czyli o nazwach wycieczek proponowanych przez polskie biura podróży .....	514
ALEKSANDRA RZEPKOWSKA: In the Garden of Grace: on the Contemporary Names of Hair and Beauty Salons in Poland .....	521
<i>Životopis a bibliografia prác PhDr. Milana Majtána, DrSc., za roky 1962 – 2014</i> Júlia Behýlová .....	528

## Soták – apelatívum či proprium? Alebo o onymickej stránke skupinových názvov

JAROMÍR KRŠKO

Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica (Slovensko)

### Soták – a Common Noun or a Proper Noun? Or About the Onymic Aspect of Collective Proper Nouns

The paper deals with the tension between common nouns and proper nouns within the lexis, and with the position of collective proper nouns – ethnonyms, names of inhabitants and nicknames of inhabitants in the context of proper nouns. We point out the specific difference between a nicknames of inhabitants motivated by pronunciation and by marking by speakers of a given dialect according to the specific pronunciation.

V jednej diplomovej práci, ktorej autorka venovala pozornosť sotáckemu nárečiu, sa vyskytol problém, ako presne označiť nositeľov tohto nárečia a či ide o všeobecné podstatné meno alebo o vlastné meno.

Oblasť sotáckeho nárečia vyčleňujú a lokalizujú dialektológovia údolím povodia rieky Cirochy, Udavy a Laborca severovýchodne od Humenného a do tejto oblasti patrí približne päťdesiat obcí (pozri napr. Pauliny, 1963, s. 52; Krajčovič, 1988, s. 294; Karpinský, 2009, s. 318).

O menách či prezývkach predstaviteľov nárečových skupín sa v minulosti písalo z viacerých odborných hľadísk. Najčastejšie sa stretávame s pomenovaniami skupín obyvateľov v súvislosti s výskumom dialektológov a etnografov. Táto problematika je však zaujímavá aj pre onomastiku. M. Semjanová-Sokolová sa v roku 1980 vo svojej štúdii *O mieste etnonyma a obyvateľského mena na rovine apelatívum – proprium* zaoberala problematikou vymedzenia dvoch druhov proprií – etnoným a obyvateľských mien v rovine propriálnej alebo apelatívnej. Poukázala na viaceré možné riešenia tohto problému – od striktného zaradenia medzi apelatíva až po špecifické vyčlenenie týchto druhov do osobitnej skupiny. Odlišné hodnotenie u viacerých autorov vystihla autorka konštatovaním, že „hodnotenie etnonyma a obyvateľského mena závisí od teórie vlastného mena, ktorú si autor zvolí“ (Semjanová, 1980, s. 252). Ako sama autorka konštatovala, v jednotlivých národných lingvistických (či onomastických) školách sa zaradenie etnoným a obyvateľských mien chápe rozlične – kým česko-slovenská onomastická škola, podobne aj nemecká, poľská či anglická ich zaraďujú medzi vlastné mená, bývalá sovietska škola (ruská, bieloruská a ukrajinská), ale aj bulharská, švédska a maďarská považujú tieto mená za apelatíva (Semjanová, 1980, s. 250).

Pravidlá slovenského pravopisu (2007) v kapitole o písaní jednotlivých druhov vlastných mien zaraďujú národné a kmeňové mená a mená príslušníkov iných etnických skupín, obyvateľské mená utvorené od vlastných mien do skupiny vlastných mien (*Slovák, Neslovák, Srb, Žid, Valach, Šarišan, Bratislavčan, Nitrán...*). Ale v poznámke č. 1 sa za apelatíva považujú slová, ktoré vznikli z vlastných mien príslušníkov národov, kmeňov a iných etnických skupín alebo z obyvateľských mien, ktoré vo všeobecnosti označujú určitú charakteristickú vlastnosť, príslušníka vierovyznania, politickej príslušnosti alebo názorovej skupiny (*hotentot* – nechápavý človek, *cigán* – klamár, *žid* – príslušník židovského náboženstva, *hlasista, staroslovák* – prívrženci politických strán alebo hnutí).

Medzi príkladmi na obyvateľské mená však v Pravidlách slovenského pravopisu nenájdeme príklady na pomenovania skupín obyvateľov, ktoré vznikli ako prezývka podľa ich charakteristickej výslovnosti, prípadne typického slovného zvratu a podobne. Tento druh prezývky rozširuje problematiku radenia kolektívnych vlastných mien medzi apelatíva alebo propriá o ďalší špecifický druh – prezývkové obyvateľské mená. Tie sú v českej literatúre charakterizované ako „doplňkové, neúřední vlastní jméno, které většinou charakterizuje osoby, místa nebo věci a vztahuje se k povolání, vlastnostem, původu atd. nositele jména; může, ale nemusí obsahovat pozitivní nebo negativní hodnocení“ (Svoboda, 1973, s. 118).

Prezývkovým obyvateľským menám sa v minulosti venovali viacerí jazykovedci (Uhlár, 1995; Krško, 2000; Šlais, 1968; Šrámek, 1977; novšie Slezáková, 2012). Tejto problematike však nevenujú pozornosť len jazykovedci, ale spoločný priestor záujmu tu nachádzajú aj etnografi. Ich chápanie problematiky vlastného mena je mierne odlišné, pretože vychádzajú z odlišných metodologických východísk. Pri označovaní nárečových skupín a ich nositeľov vychádzajú dialektológovia najčastejšie z administratívneho členenia podľa bývalých stolíc, od ktorých sa odvíja označenie jednotlivých nárečí – *Turiec – Turčan/Turčianka; Liptov – Lipták/Liptáčka; Gemer – Gemerčan/Gemerčanka, Zemplín – Zemplínčan/Zemplínčanka...* Existujú však aj mená, ktoré nevznikli z administratívneho názvu župy, ale vychádzajú z pomenovaní oblasti – *Kysuce – Kysučan/Kysučanka*.

Jedným z motivantov prezývkových obyvateľským mien sú aj charakteristické znaky daného nárečia, dominantné znaky oblečenia a pod. Jazykové odlišnosti nárečia podnietili názvy na označenie obyvateľov Slizkého – *Trpóšane* a Hostišoviec – *Trpáci* (Orlovský, 1982, s. 359) – podľa tvaru *trpó* namiesto *teraz*, pre obyvateľov Drienčan je charakteristická výslovnosť opytovacieho zámena *čo* v podobe *šva*, preto ich prezývajú *Švakane* (Orlovský, 1982, s. 345), podobne obyvateľov Polomky (Orlovský, 1982, s. 49) *Cockari* – podľa výslovnosti *co*. Poslucháčka slovakistiky na FF UMB E. Kandriková (2014) v rámci terénneho výskumu na seminárnu prácu zaznamenala prezývky obcí Jaklovce a Veľký Folkmár (okr. Gelnica) – informátor jej uviedol: „Najbližší susední valal su Jakľofce. Rozďiel medzi Folkmárom a Jakľofcami f nareči je toto, že Jakľofčani kez ho človek zavola, ta ňepovie čo, aľe co. Vo Folkmari kez ho čľovek zavola, ta povie čo, čo xceš a on povie co xceš. To je ten rozďiel. Preto sa volaju Cokare a oňi nas volaju Čokare“ (Kandriková, 2014, s. 3). Uvedené prezývky označujú obyvateľov konkrétnych obcí a považujeme ich za prezývkové obyvateľské mená, teda propriá. Ako je to však pri označovaní obyvateľov väčších celkov podľa charakteristickej výslovnosti? Kam môžeme zaradiť tieto prezývky – medzi propriá alebo medzi apelatíva? So zaradením do príslušnej skupiny súvisí aj ich pravopisná stránka, resp. podľa pravopisnej stránky môžeme analyzovať, kam tieto prezývky jednotliví autori zaraďujú. S odlišným chápaním sa stretávame u jazykovedcov a u etnografov.

Etnografi používajú na označenie skupín obyvateľov zjednotených na základe charakteristických nárečových alebo kultúrnych prvkov termín etnografická skupina. Tá je charakterizovaná ako „subjednotka etnika, ktorú vytvárajú nositelia ľudovej kultúry spoločensky a kultúrne odlišní od svojho okolia, spojení skupinovým povedomím a skupinovým menom“ (Botík – Slavkovský, 1995, s. 127). Ich členenie nositeľov nárečia je teda nielen podľa základných nárečových skupín (tak ako u dialektológov), ale aj podľa etnografických skupín. S. Švecová v jednej zo svojich štúdií píše, že „Krekáči v severovýchodnom Honte dostali zároveň prezývku Kotkáři a Kobekáři, v západnom Honte Koľkáři, podľa zaužívaného kod, kobe namiesto keď,

keby“ (Švecová, 1991, s. 28), alebo na inom mieste píše: „Na kultúrnom rozhraní sa vedelo, ktoré dediny patria Horniakom, ktoré sú krekáčske... Tekovskí Čilejkári neboli na celom území Tekova, kde sa hovorilo čilej (teraz), Kabaničiari na sever od Hontu neboli všade, kde sa nosili kabanice“ (Švecová, 1991, s. 30).

Z uvedeného vyplýva, že etnografi vymedzujú prezývky etnografických skupín, ktoré nemajú oporu v konkrétne pomenovanom území (na rozdiel napr. od katojkoným utvorených podľa bývalých žúp – *Turiec* > *Turčan/Turčianka*, *Liptov* > *Lipták/Liptáčka*, *Zemplín* > *Zemplínčan/Zemplínčanka*), za vlastné mená, dokonca aj obyvateľov všeobecne označenej hornej oblasti – *Horniaci*, prípadne skupinu charakteristickú určitým oblečením (*kabanica* > *Kabaničiari*).

Jednoznačné vymedzenie tejto problematiky medzi slovenskými jazykovedcami však takisto neexistuje. Porovnávaním starších jazykovedných štúdií a diskusií možno sledovať postupný vývoj názorov na vymedzenie prezývkových obyvateľských mien – dochádza ku kolísaniu v zápise *trpáci/Trpáci*, *čilejkári/Čilejkári*. V. Uhlár r. 1951 v jednej zo svojich štúdií píše: „Naproti tomu pomenovania podľa jazykových alebo aj iných charakteristických znakov píšeme obyčajne s malým začiatočným písmenom, lebo ich hodnotíme ako prezývky. Napríklad *kajkavci*, *ekavci*, *sotáci*, *trpáci*; *mogoniari*, *cibuliari*, *kvaškári*. Niekedy sa však takéto pomenovania stali kmeňovými menami a píšu sa s veľkým začiatočným písmenom. Tak sa často píše napr. *Lemkovia* popri *lemkovia* (podľa vyslovovania častice *len* ako „lem“). Tu by bolo treba spôsob písania sjednotiť a ustáliť. Netreba ani pripomínať, že bude účelné pri ustaľovaní pravopisných zásad v tejto oblasti postupovať v zhode so zásadami českého pravopisu“ (Uhlár, 1951 – 52, s. 115). Ten istý autor vo svojom príspevku *Najznámejšie prezývky obyvateľov obcí na Slovensku* publikovanom v Slovenskej reči píše: „Prezývky utvorené v nárečí sú podľa výrazu pre dané nárečie charakteristické. Takou nárečovou a zároveň i národopisnou skupinou sú *Čilejkári* na okolí Levíc... Prezývkou *Trpáci* volali obyvateľov veľkej oblasti hontianskych až gemerských nárečí... P. J. Šafárik v diele *Slovanské starožitnosti* (1837) uviedol do literatúry *Sotákov*...“ (Uhlár, 1995, s. 304).

Ak sa pozrieme na problematiku označenia nositeľov sotáckeho nárečia, motiváciou pomenovania je ich typická výslovnosť zámena *čo* v podobe *so* (Kováčová, 2010), podobne ako pri označení etnografických skupín etnografiami – *Čilejkári*, *Trpáci*, *Kotkári*, *Kobekári* atď. Všetky tieto označenia vychádzajú z určitej nárečovej charakteristiky, ktorá nositeľov odlišuje od okolitých nárečí. Takúto motiváciu však máme aj pri prezývkových obyvateľských menách typu *Trpóšane*, *Trpáci*, *Švakane*, *Cockari*... Prezývkové obyvateľské mená však patria medzi propria. Prečo potom nemôžeme uvažovať aj o pomenovaniach etnografických skupín ako o propriach? V čom sa odlišuje prezývkové obyvateľské meno *Trpáci* (obyvatelia Hostišoviec) od označenia celej skupiny obyvateľov (časti Hontu), ktorí vyslovujú príslovku *teraz* v podobe *trpó*?

Ukazuje sa, že dôležitým kritériom odlišujúcim proprium od apelatíva je fixovanosť pomenovania k územiu. Etnonymum definované ako „vlastní jméno kmene, národa atd.“ (Svoboda, 1973, s. 47) – *Slovák*, *Čech*, *Angličan*, *Poliak* je viazané na územie obývané týmito etnikami (štát, prípadne časť štátu), obyvateľské meno (v ostatných rokoch sa presadzuje aj termín katojkonymum), ktoré je definované ako „vlastní jméno obyvateľ země, krajiny, města, vesnice, samoty atd.“ (Svoboda, 1973, s. 46) – napr. *Bratislavčan*, *Banskobystričan*, *Oravec*, *Lipták*, *Záhorák*... je viazané na bývalú župu (Oravská župa, Liptovská župa), oblasť (Záhorie) alebo mesto (Bratislava, Banská Bystrica). V porovnaní s etnonymom je prezývkové obyvateľské meno chápané regionálnejšie (má užšiu onymickú platnosť), často obsahuje expresívnejšiu le-

xiku (resp. motiváciu) a jeho funkcie sú špecifickejšie (pozri k tomu napr. Krško, 2000). Prezývkové obyvateľské meno je viazané na územie obce, obyvateľov ktorých pomenúva – *Bryndziari* (Zvolen), *Pilindoši* (Očová), *Tepšári* (Revúca), *Trpóšane* (Slizké), *Trpáci* (Hostišovce), *Švakane* (Drienčany), *Cockari* (Polomka).

Na začiatku príspevku sme vymedzili oblasť výskytu sotáckeho nárečia – údolie povodia rieky Cirochy, Udavy a Laborca severovýchodne od Humenného. Ale, napr. na rozdiel od Záhoria, oblasť Sotácko neexistuje. Podľa S. Švecovej sa v 19. storočí pokúšali niektorí jazykovedci a etnografi označiť toto územie termínom *Sotakeria*, ale bezvýsledne (Švecová, 1991, s. 28). Sotácke nárečie patrí z dialektologického hľadiska medzi východnú skupinu východoslovenských nárečí (spolu s užským nárečím) a je súčasťou zemplínskeho nárečia. Z hľadiska stavby nárečia ide o dva odlišné celky – zemplínske a sotácke nárečie, ale z hľadiska bývalého administratívneho členenia, obidve nárečia sa nachádzajú v Zemplíne. Na základe kontaminácie administratívneho a nárečového hľadiska dochádza k inklúzii – Soták je súčasne Zemplínčanom, ale nie každý Zemplínčan je Sotákom. Keďže neexistuje oblasť Sotácko, na ktorú by sa označenie *soták* (*sotáci*) fixovalo, považujeme označenie nositeľov sotáckeho nárečia za apelatívum, podobne ako *trpáci*, *krekáči*, *kotkári*, *kobekári*, *čilejkári*.

Na záver možno zhrnúť – skupinové názvy – etnonymá, obyvateľské mená, prezývkové obyvateľské mená sú propriami, pretože označenie nositeľov týchto skupinových mien je fixované na konkrétne územie. Do tejto skupiny patria aj prezývkové obyvateľské mená, ktoré boli motivované špecifickou nárečovou výslovnosťou. Oproti tomu označenie nositeľov nárečí pomenovaných podľa špecifickej výslovnosti, ktoré nemôžeme stotožniť a fixovať s konkrétnym územím, považujeme za apelatíva.

#### Literatúra:

- BOTÍK, Ján – SLAVKOVSKÝ, Peter a i.: Encyklopédia ľudovej kultúry Slovenska. Zv. 1. Bratislava: Veda 1995. 484 s. ISBN 80-224-0234-6.
- KANDRIKOVÁ, Erika: Terénny výskum národného jazyka. Rukopis seminárnej práce. Banská Bystrica: Filozofická fakulta UMB v Banskej Bystrici 2014. 4 rkp. s.
- KARPINSKÝ, Peter: Niekoľko poznámok k súčasnému stavu sotáckych nárečí v okolí Humenného. In: *Varia XVIII. Zborník plných príspevkov z XVIII. kolokvia mladých jazykovedcov* (Prešov – Kokošovce-Sigord 3. – 5. 12. 2008). Zost. M. Ološtiak – M. Ivanová – L. Gianitsová-Ološtiaková. Bratislava – Prešov: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri SAV – Prešovská univerzita v Prešove 2009, s. 318 – 325. ISBN 978-80-555-0083-6.
- KOVÁČOVÁ, Viera: Sotácke nárečia severovýchodného Zemplína z aspektu petrifikácie a nivelizácie. Ružomberok: Katolícka univerzita v Ružomberku – Filozofická fakulta 2010. 175 s. ISBN 978-80-8084-549-0
- KRAJČOVIČ, Rudolf: Vývin slovenského jazyka a dialektológia. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1988. 343 s.
- KRŠKO, Jaromír: Sociálno-psychologické aspekty pomenovania. In: *Vlastné mená v jazyku a spoločnosti. Zborník referátov zo 14. slovenskej onomastickej konferencie* (Banská Bystrica 6. – 8. 7. 2000). Zost. J. Krško – M. Majtán. Bratislava – Banská Bystrica: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Fakulta humanitných vied UMB v Banskej Bystrici 2000, s. 75 – 84. ISBN 80-8055-429-3. Dostupné na internete: <http://www.fhv.umb.sk/jkrsko/publikacna-cinnost.html>.
- ORLOVSKÝ, Jozef: Gemerský nárečový slovník. Martin: Osveta 1982. 423 s.
- PAULINY, Eugen: Fonologický vývin slovenčiny. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1963. 358 s.
- Pravidlá slovenského pravopisu. Red. M. Považaj. 3. upr. a dopln. vyd. Bratislava: Veda 2000. 590 s. ISBN 80-224-0655-4

- SEMĽANOVÁ, Miloslava: O mieste etnonyma a obyvateľského mena na rovine apelatívum – proprium. In: Spoločenské fungovanie vlastných mien. VII. slovenská onomastická konferencia (Zemplínska šírava 20. – 24. novembra 1976). Zborník materiálov. Red. M. Majtán. Bratislava: Veda 1980, s. 249 – 253.
- SLEZÁKOVÁ, Gabriela: Prezývkové obyvateľské mená na Orave. In: Varia XX. Zborník materiálov z XX. kolokvia mladých jazykovedcov (Časť-Papiernička 24. – 26. 11. 2010). Ed. G. Múcsková. Bratislava: Slovenská jazykovedná spoločnosť pri Jazykovednom ústave Ľ. Štúra SAV 2012, s. 523 – 529.
- SVOBODA, Jan a i.: Základní soustava a terminologie slovanské onomastiky. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, 1973, roč. 14, 280 s.
- ŠLAIS, Matěj: Přezdívky vesnic na Domažlicku. In: Zpravodaj Místopisné komise ČSAV, roč. 9, 1968, s. 55 – 58.
- ŠRÁMEK, Rudolf: Problematika studie přezdívek obcí (na materiálu obcí z Moravy a Slezska). In: Národopisné studie, 1977, roč. 14, s. 29 – 52.
- ŠVECOVÁ, Soňa: Etnografické skupiny a oblasti na Slovensku. In: Ethnologia Europae Centralis, 1991, roč. 1, s. 25 – 34.
- UHLÁR, Vlado: O niektorých vlastných a niektorých druhových všeobecných podst. menách. In: Slovenská reč, 1951 – 52, roč. 17, č. 4, s. 114 – 118.
- UHLÁR, Vlado: Najznámejšie prezývky obyvateľov obcí na Slovensku. In: Slovenská reč, 1995, roč. 60, č. 5 – 6, s. 302 – 306.